YHDENVERTAISUUDEN
NUORISOALAN
OSAAMISKESKUS

# Yhdenvertaisuuskävely

Yhdenvertaisuuskävely on toiminnallinen harjoitus, jossa tuodaan näkyviin yhteiskunnassa esiintyvää eriarvoisuutta sekä etuoikeuksien jakaantumista kuvitteellisten roolien kautta. Harjoitusta voi hyödyntää nuorten kanssa työskenneltäessä tai oman työyhteisön kesken yhdenvertaisuustyön tukena. Ohjaussuunnitelma sisältää ohjeet harjoituksen vetämiseen ja tarvittavat materiaalit kahteen hieman toisistaan eroavaan versioon.

Soveltuu yli 14-vuotiaille

Sopiva osallistujamäärä: 5–20 henkilöä

Aika: noin 30–45 minuuttia ryhmän koon mukaan

Tarvitaan:

- Tarpeeksi iso alue/huone, jossa on tilaa liikkua
- Paperia roolilappuja varten/roolilaput tulostettuina

## Harjoituksesta on kaksi eri versiota

**Perusversiossa** roolien hahmot ovat eri-ikäisiä. Ne sopivat hyvin kaikenlaisille ryhmille.

**Nuorten versiossa** (ks. sivu 7) roolien hahmot ovat kaikki alaikäisiä, ja väittämät käsittelevät enemmän nuorille ajankohtaisia teemoja. Nuorten rooleissa ei ole määritelty tarkkaa ikää ja elämäntilanteen kuvaus on pidetty hyvin yleisellä tasolla.

Versioita voi myös halutessaan kokeilla sekoittaa valitsemalla molemmista rooleja ja väitteitä, esimerkiksi jos ohjattavassa ryhmässä on sekä täysi-ikäisiä että alaikäisiä.

## Ohjeet

- Jokaiselle osallistujalle jaetaan kuvitteellinen rooli, jota he eivät saa paljastaa muille. Kerrotaan, että jos rooli tuntuu hankalalta tai siinä on jotain epäselvää, voi pyytää ohjaajalta toisen roolin. Huolehdi, että jää ylimääräisiä rooleja, joihin voi tarvittaessa vaihtaa.

Huom. Vetäjä voi myös halutessaan valikoida harjoitukseen mukaan otettavat roolit, sen sijaan että ne olisivat täysin sattumanvaraiset. Mukana tulisi kuitenkin olla yksi selvästi muita etuoikeutetummassa asemassa oleva rooli (lihavoidut roolit listan lopussa), jotta lopullinen asetelma peilaisi selkeämmin yhteiskunnan tilaa. Näkyvän kontrastin luominen on harjoituksen keskeinen tarkoitus.

- Selitetään, että rooleissa on määritetty joitain asioita, mutta väitteissä saattaa tulla vastaan sellaisia tekijöitä, joita ei ole suoraan määritelty. Tällöin osallistujan tulee itse pohtia miten hän näkisi asian kyseisen roolin kohdalla.
- Harjoituksen vetäjä lukee yksi kerrallaan väitteitä, ja mikäli osallistuja kokee väitteen pitävän paikkansa hänen roolinsa kohdalla, hän ottaa yhden askeleen eteenpäin. Jos osallistujan mielestä väite ei päde hänen roolinsa kohdalla, hän jää paikoilleen.
    - Väitteiden määrää voi muokata osallistujien, käytettävissä olevan ajan ja roolien mukaan.
- Osallistujat asettuvat riviin määritetylle aloitusviivalle. Käydään läpi harjoituksen kulku, sekä määritetään suurin piirtein minkä pituinen askel otetaan, jos väite sopii rooliin. Kehotetaan rohkeasti pyytämään tarkennusta tai lukemaan väite uudestaan, jos joku kokee sen tarpeelliseksi.
    - Voidaan myös sopia, että mikäli osallistuja ei ole aivan varma, tai kokee väitteen sopivan vain osittain tai joillain ehdoilla, hän voi ottaa puolikkaan askeleen eteenpäin.
- Kun kaikki väitteet on luettu, pyydetään osallistujia jäämään paikoilleen, ja yksitellen lukemaan ääneen rooli, joka heille oli annettu.

- Puretaan harjoitus keskustelemalla. Purkukeskustelu voidaan käydä esimerkiksi siirtymällä yhdessä rinkiin.

**Harjoituksen huolellinen purkaminen on erityisen tärkeää.** Purkukeskustelua käydessä olisi hyvä seurata osallistujien energiatasoa ja tunnereaktioita. Jotkin rooleista saattavat olla jollekin nuorelle todella henkilökohtaisesti koskettavia. Se voi näyttäytyä yhtä hyvin vahvoina tunteina kuin koko purkutilanteen häiriköintinä. Harjoituksen vetäjän on oltava tarkkana, että osallistujat pääsevät irti rooleistaan. Tämä voidaan varmistaa esim. siten, että jokainen osallistuja vuorollaan sanoo. ”En ole (roolin nimi). Minä olen (oma nimi).” Jos vetäjälle jää tilanteesta vielä jotain vaivaamaan, voi aina todeta: ”Jos rooli tuntuu vielä painavan tai jääneen päälle, tule sanomaan siitä, niin jutellaan yhdessä.”

- Harjoitus toimii itsenäisenä, mutta se sopii myös alustamaan laajempaa keskustelua etuoikeuksista ja yhdenvertaisuudesta.
- Harjoituksen tavoitteena on tarkastella yhdenvertaisuutta, sen toteutumista yhteiskunnassa, etuoikeuksien jakaantumista ja vaikutusta, sekä herättää ajatuksia etuoikeuksien tunnistamisen merkityksestä, kun rakennetaan kaikille reilua ja yhdenvertaista yhteiskuntaa.

## Perusversio (monen ikäisiä rooleja)

- Nuori nainen, jolla on vaikea masennus
- 33-vuotias muunsukupuolinen aikuinen
- Afganistanista Suomeen muuttanut 29-vuotias nainen, joka ei vielä puhu suomea
- 16-vuotias vähävarainen nuori, joka asuu omillaan
- Helsingissä asuva saamelainen opiskelija
- Keski-ikäinen mies, joka on ollut syntymästään asti kuuro
- Näkövammainen aikuinen, joka on jäänyt hiljattain työttömäksi
- Korkeakouluopiskelija, joka käyttää pyörätuolia
- Keski-ikäinen tummaihoinen mies, joka on syntynyt Suomessa
- 22-vuotias yksinhuoltajaäiti, joka käy arkisin osa-aikatöissä
- 12-vuotias poika, jonka yksinhuoltajavanhempi on jäänyt työttömäksi
- 25-vuotias pitkäaikaistyötön mies, joka kärsii sosiaalisesta ahdistuksesta ja peliriippuvuudesta
- Teini-ikäinen muslimityttö, joka käyttää hijabia
- 35-vuotias biseksuaali nainen, joka on autismin kirjolla
- Perinteistä romanipukua käyttävä keski-ikäinen nainen
- Kouluikäisen lapsen yksinhuoltajaisä
- Autismin kirjolla oleva mies
- Juuri täysi-ikäiseksi tullut päihderiippuvainen nuori
- 41-vuotias korkeakoulutettu nainen, joka on kotoisin Somaliasta
- Keski-ikäinen transnainen
- Pakolaistaustainen mies, joka ei puhu suomea
- Kehitysvammainen nuori aikuinen
- Keski-ikäinen musliminainen
- Nuori opiskelija, jolla on lukivaikeus
- 55-vuotias suomenruotsalainen, joka puhuu vain vähän suomea
- Nuori mies, joka pukeutuu feminiinisesti
- **Valkoihoinen nuori aikuinen, joka tulee hyvätuloisesta perheestä**
- **Menestyvän yrityksen toimitusjohtaja**

## Väittämät

- Voin huoletta ostaa uusia tavaroita ja vaatteita
- Olen fyysisesti hyväkuntoinen
- Mielenterveyteni on vakaa
- Portaat tai kynnykset julkisissa paikoissa eivät vaikeuta liikkumistani
- Tunnen oloni tervetulleeksi mennessäni uusiin paikkoihin tai tavatessani uusia ihmisiä
- Minua ei tuomita tai pilkata ulkonäköni, tapojeni tai käytökseni vuoksi
- Minua pidetään usein roolimallina toisille ihmisille
- Voin helposti ottaa puheenvuoroja ja kertoa mielipiteitäni keskusteluissa tai muissa sosiaalisissa tilanteissa
- Minulta ei kysellä olenko tyttö vai poika
- Voin käyttää helposti ja turvallisesti julkisia vessoja
- Saan helposti palvelua äidinkielelläni
- Löydän vaivatta äidinkielelläni tietoa tarvitsemistani palveluista
- Koen, että uskontoni tai kulttuurini on yleisesti hyväksytty ja kunnioitettu
- Muut eivät reagoi negatiivisesti, kun puhun julkisesti äidinkieltäni
- Henkilöistä, joilla on sama seksuaalinen suuntautuminen kuin minulla, ei puhuta negatiivisesti tai alentavasti
- Henkilöistä, joilla on sama uskonto tai kulttuuri kuin minulla, ei puhuta negatiivisesti tai alentavasti
- Sukupuoleni ei vaikuta siihen, miten muut minua kohtelevat
- Tapaani ilmaista itseäni ei kyseenalaisteta tai kommentoida negatiivisesti (esim. vaatetus, ulkonäkö, puhetyyli, käytös)
- Koen voivani puhua avoimesti perheestäni
- Muut kuuntelevat minua ja ottavat minut tosissaan, kun kerron asioistani tai mielipiteistäni
- Näen usein mediassa positiivisesti edustettuna kaltaisiani ihmisiä (tv, leffat, sarjat, musiikki, julkinen keskustelu, uutiset tms.)
- Tunnen oloni turvalliseksi kulkiessani julkisesti kumppanini/ kumppaneitteni kanssa
- Työnhaussa minua kohdellaan reilusti, ja valintaan vaikuttaa ainoastaan pätevyyteni ja osaamiseni

- Pystyn helposti elättämään itseni tai perheeni
- Minun on helppoa opiskella, tai voin aina hankkia uuden koulutuksen
- Voin toimia aktiivisesti osana yhteiskuntaa ja vaikuttaa minulle tärkeisiin asioihin
- Voin helposti matkustaa ulkomaille tai lähteä lomalle
- En pelkää, että joutuisin häirityksi tai ahdistelluksi julkisilla paikoilla, työpaikalla tai koulussa
- Minusta tuntuu, että voin itse vaikuttaa elämäni kulkuun

**Purku**

Osallistujat jäävät paikoilleen seisomaan, pyydetään jokaista lukemaan roolinsa ääneen. Sen jälkeen siirrytään rinkiin ja puretaan harjoitus keskustelemalla esimerkiksi seuraavien kysymyksien avulla:

- Millaisia tunteita harjoitus sinussa herätti?
- Miltä sinusta tuntui nähdä oma paikka suhteessa toisiin?
- Miltä sinusta tuntui huomata muiden jäävän taakse/siirtyvän eteenpäin?
- Miltä sinusta tuntui astua eteenpäin/jäädä paikoilleen?
- Huomasitko joitain tiettyjä asioita, jotka vaikeuttivat etenemistä?
- Mitä huomaat, millaista viestiä toisten paikat kertoivat yhteiskunnasta?
- Heräsikö sinulle harjoituksen aikana ajatuksia tai oivalluksia miten erilaiset asiat vaikuttavat jokaisen arkeen?
- Miten voimme toimia, jotta ihmisten erilaiset lähtökohdat, ominaisuudet ja elämäntilanteet tulisivat huomioiduiksi

## Nuorten versio (vain alaikäisiä rooleja)

- Ilman opiskelupaikkaa jäänyt nuori
- Yläkouluikäinen nuori, jolla on maahanmuuttajatausta
- Tyttö, joka on ymmärtänyt olevansa lesbo
- Poika, jonka yksinhuoltajavanhempi on jäänyt työttömäksi
- Nuori, joka ei koe itseään tytöksi tai pojaksi
- Syrjäytynyt tyttö, jolla ei ole yhtäkään ystävää
- Pelaamiseen koukkuun jäänyt nuori
- Päihdeongelmista kärsivä nuori
- Juuri kaapista tullut homopoika
- Masennuksen takia opinnot keskeyttänyt nuori
- Nuori, joka korjaa sukupuoltaan pojasta tytöksi
- Kaksikielinen nuori, jonka toinen vanhempi on maahanmuuttaja
- Nuorisokodissa asuva yläkoululainen
- Nuori muslimipoika
- Saamelainen nuori
- Nuori, joka on ollut syntymästään asti kuuro
- Nuori, jolla on kehitysvamma, ja joka on aloittamassa ammattikoulua
- Alaikäisenä kotoa muuttanut lukiota käyvä poika
- Opiskelut aloittanut tyttö, jolla on ADHD
- Yksinäinen poika, jota kiusataan koulussa
- Suomessa syntynyt tummaihoinen nuori
- Suomeen muuttanut nuori, joka ei vielä puhu suomea
- Poikamaisesti pukeutuva tyttö
- Poika, joka meikkaa ja pitää laittautumisesta
- Nuori, jonka toisella vanhemmalla on päihdeongelma
- Nuori, jonka vanhemmat ovat samaa sukupuolta
- **Koulussa hyvin pärjäävä nuori, jolla on paljon ystäviä**
- **Hyvätuloisesta perheestä tuleva nuori**

## Väittämät

- Saan helposti uusia ystäviä
- Minua ei pelota tai jännitä kulkiessani yksin kaupungilla
- Saan vanhemmiltani rahaa omiin menoihini
- Minua ei huoleta, mitä muut ajattelevat minusta tai jostain ominaisuudestani
- Voin vaikuttaa itseäni koskeviin asioihin
- Sukupuoleni tai sen ilmaisu ei aiheuta muissa ihmisissä kyseenalaistusta tai paheksuntaa
- En pelkää, että seksuaalinen suuntautumiseni saattaisi vaikuttaa siihen, miten minua kohdellaan
- Voin huoletta kertoa perheestäni, eikä minua pelota miten muut saattavat reagoida
- Koen, että minut nähdään arvokkaana osana lähiyhteisöäni (koulu, perhe, kaveripiiri)
- En koe, että minulla olisi mitään hävettävää
- Minulla on ympärilläni ihmisiä, jotka tukevat ja kannustavat minua
- Minut hyväksytään sellaisena kuin olen
- Uskon itse pärjäämiseeni ja kykyihini selvitä eteenpäin
- Minusta opiskelu on helppoa ja koulussa on mukava käydä
- Muut näkevät minut osaavana ja uskovat taitoihini
- Koen, että minulla on elämässä paljon mahdollisuuksia
- Saan helposti tietoa minua kiinnostavista asioista
- Voin hoitaa itsenäisesti joitain omia asioitani
- Minulla on perheen ulkopuolella sellaisia ihmisiä, joihin voin luottaa ja tukeutua
- Näen elokuvissa tai sarjoissa itseni kaltaisia nuoria positiivisesti edustettuna
- En kuule puhuttavan mitään alentavaa ja törkeää ihmisistä, joilla on joku samanlainen ominaisuus (seksuaalinen suuntautuminen, sukupuoli, ulkonäköön tai toimintakykyyn liittyvä asia) kuin minulla
- Kulttuurini tai uskontoni ei aiheuta muissa negatiivisia reaktioita
- Koen voivani olla täysin avoimesti oma itseni
- Tunnen oloni turvalliseksi julkisissa paikoissa (koulussa, kaupungilla)

- Mielestäni minulla on yhtä hyvät mahdollisuudet onnistua ja pärjätä kuin muilla ikäisilläni nuorilla
- Voin helposti ottaa selvää alueeni nuorille suunnatuista palveluista tai tapahtumista

**Purku**

Nuorten harjoituksen jälkeen huolellinen purku on erityisen tärkeää. Kts s. 3 ohjeet harjoituksen purkamiseen. Osallistujat jäävät paikoilleen seisomaan, pyydetään jokaista lukemaan roolinsa ääneen. Sen jälkeen siirrytään rinkiin ja harjoitus voidaan purkaa keskustelemalla nuorten kanssa esimerkiksi:

- Millaisia tunteita harjoitus sinussa herätti?
- Huomasitko joitain tiettyjä asioita, jotka vaikuttivat etenemiseen?
- Millainen olo sinulle tuli, kun pääsit itse liikkumaan?
- Entä silloin kun jouduit jäämään paikoilleen?
- Heräsikö sinulla harjoituksen aikana ajatuksia tai oivalluksia miten erilaiset asiat vaikuttavat jokaisen arkeen?
- Millaista viestiä muiden paikat kertovat yhteiskunnasta?
- Millaisia tekoja voimme itse tehdä, että kaikki pääsisivät ”etenemään” yhtä hyvin?

Harjoituksen suunnittelussa inspiraationa ja pohjana käytettyjä materiaaleja:

- Kaikkien amis, Etuoikeuskävely, **https://kaikkienamis.fi/wp-content/uploads/2020/05/kaikkienamis_etuoikeuskavely.pdf**
- Suomen Punainen Risti, Yhdenvertaisuusharjoitus: Etuoikeuskävely, **https://rednet.punainenristi.fi/system/files/page/Yhdenvertaisuusharjoitus.pdf**
- Suomen Partiolaiset, Häirinnänvastaisia harjoitteita, Etuoikeuskävely, **https://www.partio.fi/wp-content/uploads/2018/12/Harjoitteet.pdf**